

Üstökösök

Észlelő	Észlelések	Műszer
Balogh János (Hosszúhetény)	.2 _r	20x60 B
Brlás Pál (Szeged)	1	7x50 B
Dömény Gábor (Szekszárd)	1	11x80 B
Csukás Mátyás (Nagyszalonia, RO)	10	20x60 B
Csuti István (Maglód)	2	24,5 T
Dalos Endre (Paks)	1	11,4 T
Fritz Zoltán (Szombathely)	1f	5,6/500 t
Horváth Tibor (Hegyhátsál)	2 +3f	26 T
Keszthelyi Sándor (Pécs)	1	20x80 B
Kovács Tamás (Budapest)	1	20x80 B
Sármezczy Krisztián (Budapest)	3	44,5 T
Sipőcz Brigitta (Fertőszentmiklós)	1	27 T
Szabó Sándor (Sopron)	4	35 T
Tóth Zoltán (Fertőszentmiklós)	14	27 T

2000. november és 2001. február között 14 észlelő 43 vizuális megfigyelést és 3 fotót készített 9 üstökösről. A legnépszerűbb égítést a McNaught-Hartley-üstökös volt, mely 14 hónappal felfedezése után lett észlelhető hazánkból is. Kevés megfigyelést kaptunk a 41P/Tuttle-Giacobini-Kresák-ról, mely 1973 és 1995 után ismét kitöréssel örvendeztetette meg a korán kelőket. Nagy reményekkel vártuk az Utsunomiya-Jones-üstökösöt, de sajnos szétesett, még mielőtt elérhető magasságba emelkedhetett volna a hajnali égen. A fényesedő 24P/Schaumasse-ról befutott egyetlen negatív észlelést a következő rovatban, az addig remélhetőleg megszülető pozitív megfigyelésekkel együtt fogjuk feldolgozni.

C/1999 Y1 (LINEAR)

Fertőszentmiklósi észlelőinknek köszönhetően a november 1-je és január 14-e közötti időszakról folyamatos adatsorral rendelkezünk. Nyolc megfigyelésüket Csuti István toldotta meg egy december 22-ei észleléssel. Az üstökös november clején ott folytatta, ahol októberben abbahagyta: „83x: Tartja 12^m, 3-s fényességét és 1,3-es méretét. Szép csillagmezőben halad. 214x: Nem sokat változott, a kondenzáció a kóma ÉNy-i részében van, míg maga a kóma PA 135°-ra elnyúlt.”

Az ezt követő hónapokban, az előrejelzésekre fittyet hányva, komótos halványodásnak indult. Mint azt Tóth Zoltán megjegyezte, egyetlen pozitívuma, hogy amatőrök számára is elérhető. Amikor Sipőcz Brigitta december 20-án megpillantotta, már egészen elhagyta magát, bár vonzerejéből mit sem veszti: „Először mintha csak egy kettőscsillag lenne, ám hamar rá lehet jönni, hogy ez esetben az üstökössel van dolgunk. A 13^m, 1-s kométa nem mutat sűrűsödést, átmérője 1', alakja kerek.”

Két nappal később Csuti István ezt az üstököst választotta önmaga és távcsöve első célpontjának. Csoda, hogy nem ment el a kedve az egészsől: „Roppant nehéz volt meglátni, EL-sal is csak néha-néha látszott az előrejelzéshez képest jóval halványabbnak tűnő üstökös. A kóma nagyon diffúz (DC= 2), csóvát vagy magot nem sikerült észrevenni.”

Január közepéig már nem sokat változott, csak még halványabb lett pár tizeddel, miközben a Pegasus csillagai közt haladva egyre közelebb került a nyugati horizont-hoz. A nyár közepén lesz ismét elérhető, ám a fényességbecslések tükrében úgy tűnik, csak a CCD-vel észlelők számára. Archivumunk öt észlelő 15 megfigyelését őrzi a C/1999 Y1-ről.

41P/Tuttle-Giacobini-Kresák

Ezt a hányatott sorsú üstököst háromszor is felfedezték. Először 1858. május 3-án Horace Parnell Tuttle (Harvard College Observatory, Cambridge), majd 1907. június 1-jén Michel Giacobini (Nizzai Obszervatórium), végül 1951. április 24-én Lubos Kresák (Skalná té Pleso) azonosította a mindannyiszor elveszettnek hitt vándort. Miután 1973-ban két 10^m -s kitöréssel 5^m -ig, majd 1995-ben egy 5^m -s kitöréssel 8^m -ig fényesedett, nagy reményekkel vártuk mostani láthatóságát – nemhiába. November 17-én még csak 16^m -s, hat nappal később már 13^m -s, 27-én Alan Hale pedig már 10^m -s látta. Utána pár napig halványodott, ám december 15-én már 8^m -s volt! A kitörésről az Üstökös Gyorshírek két számában is értesítettük a megfigyelőket. Aktuális pályaelemcmit az 1989. november 9-e és 2000. december 8-a közötti 84 észlelés alapján S. Nakano számította.

Sajnos mindössze négy vizuális észlelést és egy fotót kaptunk erről az érdekes égitestről. Elsőként Szabó Sándor pillantotta meg, december 23-án: „Homogén belső kis fényességplató látszik, melynek keleti pereme fényesebb. A plató körül halványabb gyűrű látszik, DC= 2, összátmérője $1,5$, a fényességplató $1'$ -es. Fényessége 10^m .”

T = 2001.01.06,9708 TT	$\omega = 62^{\circ}1699$
e = 0,659254	$\Omega = 141^{\circ}1066$
q = 1,052244 Cs.E.	i = $9^{\circ}2254$
a = 3,088064 Cs.E.	P = 5,427 év

A második évezred utolsó hajnalán Tóth Zoltán, majd a harmadik évezred első hajnalán Sármeczky Krisztián is megfigyelte. Kisalföldi észlelőnk több nagyítással is szemügyre vette a 13° magasan látszó vándort: „120x: Megéri felkeresni ezt a Librában járó üstököst. $2,5$ -es kóma fogulja az észlelőt, melyből közel Ny-ra egy gyenge csóva indul ki. Hossza $1,5$. DC= 4. 214x: egyéb részlet nem tűnik fel, de így is szép.” A kométa fényességét 83x-os nagyítással 10^m -ra becsülte. A másik megfigyelés a piszkés-tetői Schmidt kupolájának résén keresztül történt egy 20x60-as binokulárral, miközben a nagy távcső is az üstököst kémlelte (a felvétel a márciusi Meteorban látható). A kisebb műszerrel teljesen diffúzknak mutatkozott, az elliptikus kóma nagyobbik átmérője elérte a $8'$ -et, fényessége 9^m ,5 volt.

Végül január 7-én Horváth Tibor is sikeresen megfigyelte (bár már december 31-én is készített róla egy fotót), s pontosan olyan diffúz, elliptikus égitestnek írta le, mint a korábban észlelők. A felvételeken sem látszik másként, csak egy megnyúlt ködösség. Külföldi észlelések szerint január végén még mindig 11^m ,5, tehát nem is egy kitörésről, hanem egy rendellenesen fényes visszatérésről van szó.

Legközelebb 2006-ban láthatjuk, amikor sokkal kedvezőbb helyzetben lesz, mint az idén, vagy 1995-ben, így akár szabad szemel égitest is válhat belőle.

97P/Metcalf-Brewington

Joel Husting Metcalf tiszteletes fedezte fel egyik 1906. november 15-ei felvételén 11^m -nál. Hat hétnyi észlelés után majd' 84 évig nem látta senki, bár a periódust 7,7 évnek számolták. Howard J. Brewington fedezte fel újra 1991. január 7-én $9^m,8$ -nál. Egy nappal később már $8^m,5$ -s, ami kitörésre utalt. Ezt igazolta egy január 5-ei felvétel, melyen még csak 15^m -s volt. A gyors riasztásnak köszönhetően akkor több hazai észlelő is elcsípte a halványodó vándort (I. Meteor 1991/4.).

Ezek után nagy érdeklődéssel vártuk visszatérését, melynek egyetlen szépséghibája, hogy az 1993-as $0,1$ Cs.E.-s jupiterközelítése miatt $1,591$ Cs.E.-s perihélium-távolsága $2,611$ Cs.E.-re módosult. A várható fényességet 14^m -nak jósolták, amennyiben az 1991-es kitörés megismétlődik. Az előrejelzett helytől $1,1$ -ra látszó üstököst Gareth V. Williams azonosította a LINEAR egyik 2000. szeptember 1-jén felfedezett 19^m -s kisbolygóival.

Tóth Zoltán november 1-jén a megadott helyen egy rendkívül nehezen látszó, $13^m,7$ -s, $0,8$ -es foltot észlelt. Ebben az időszakban több vizuális észlelő is látni vélte, míg mások semmit sem találtak a helyén. A CCD-s észlelők eközben 18^m -s összfényességről és $0,3$ - $0,5$ -es kómáról számoltak be. Az ellentmondás feloldhatatlannak tűnik.

Halvány üstökösök

C/1999 T2 (LINEAR). Szabó Sándor kétszer próbálta elérni. November 1-jén $11^m,8$ -s, diffúz égitestnek látta, míg december 23-án, $12^m,5$ -s határfényesség mellett, nem sikerült megpillantania.

C/1999 U4 (Catalina-Skiff). A rovatvezető eredt a nyomába január 20-án este Ágasváron, de a kométát nem sikerült megpillantani. Fényessége biztosan nem érte el a $14^m,0$ -t. A külhoni CCD-s észlelések 16^m , a vizuálisak pedig 14^m - $14^m,5$ körül szórnak.

C/2000 W1 (Utsunomiya-Jones). Tóth Zoltán február 24-én hajnalban hiába kereszte. Csak annyit tudott megállapítani, hogy $12^m,0$ -nál biztosan halványabb lehet. Külföldi vizuális észlelések szerint január legvégén $11^m,6$ -s volt, ám két héttel későbbi CCD képeken már csak $16^m,5$ -s.

110P/Hartley 3. Tóth Zoltán próbálta elérni december 22-én, de $0,5$ -es átmérőt feltételezve halványabb volt $14^m,0$ -nál. Külföldi megfigyelések szerint éppen kívül maradt észlelőnk hatókörén.

SÁRNECZKY KRISZTIÁN

MCSE-kiadványok a Műszaki Könyvtárházban!

Felhívjuk tagjaink és az érdeklődők figyelmét, hogy a Műszaki Könyvtárházban is kaphatók az MCSE egyes kiadványai (Évkönyvek, a Meteor friss számai és csillagászatörténeti kiadványaink).

A Műszaki Könyvtárház címe: Budapest VI. ker., Liszt Ferenc tér 9.